

Pracovnoprávne súdnictvo v našich dejinách¹

Matúš Ridzoň

ÚVOD

Právny poriadok sa nevyvíja izolovane od spoločenský vzťahov, popri ktorých vzniká. Je zrejmé, že právna úprava reaguje na potreby spoločnosti a na záujmy tých, ktorí stoja za jej zrodom. Prvým impulzom pre vznik pracovnoprávnych vzťahov bolo zrušenie nevoľníctva a poddanstva. S prihliadnutím na vtedajší rozvoj vykonávania práce z vlastnej vôle a osobitosť novovznikajúcich pracovných vzťahov bolo potrebné zmeniť i súvisiacu právnu úpravu. Spoločnosť upúšťajúca od feudálnych zväzkov v rámci novovznikajúcich pracovnoprávnych vzťahov musela myslieť i na spravodlivé riešenie sporov vznikajúcich pri ich realizácii. V nadväznosti na uvedené skutočnosti v nasledujúcom texte predostrieme náhľad na historický vývoj pracovnoprávneho súdnictva a pracovnoprávnych sporov v našich dejinách.

1 OBDOBIE DO ROKU 1918

Myšlienky autora, ktoré prezentoval v úvode svojho článku, a ktoré sa bezprostredne vzťahujú k problematike zrodu pracovnoprávneho súdnictva na našom území potvrdzuje odborná verejnosť, ktorá uvádza: „*Pracovné súdnictvo vznikalo v Európe zhruba pred dvesto rokmi, teda po zrušení robotovania a poddanstva, taktiež však po uvoľnení stredovekej cechovej obmedzenosti remesiel a obchodu, spolu s rozvojom meštianskej spoločnosti a slobodného podnikania. Jeho poslaním bolo riešiť spory vznikajúce zo slobodnej, avšak nesamostatnej práce na základe zmluvy o nájme služieb (locatio conductio operarum) medzi zamestnávateľmi, t.j. živnostníkmi, továrnikmi, obchodníkmi atď., a ich zamestnancami, t.j. robotníkmi,*

Abstract

The legal order does not develop in isolation from social relations alongside which arises. It is intended that legislation responds to the needs of society and the interests of those behind its creation. The author of the article decided to describe taking into account the historical context, the legal regulation that responded to the loosening of social relations that led to the abolition of serfdom also in the territory of today's Slovakia. One of the milestones in our history was the development of voluntary work. The particularity of newly emerging working relationships, which could not be identified with the nature of existing relationships, required special attention. A company abandoning feudal unions in the framework of newly emerging labour relations had to think about the fair resolution of disputes during their implementation. The author of the article will focus on this question and provide an overview of the historical development of labour law justice and labour law disputes in our history.

Keywords

labour justice, labour disputes, labour courts acts

Author

Mgr. Matúš Ridzoň

Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Právnická fakulta

matus.ridzon@student.upjs.sk

Cite

RIDZOŇ, Matúš. Pracovnoprávne súdnictvo v našich dejinách. In *Historia et Theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1, s. 64 – 70.

¹ Článok je výstupom z projektu VEGA č. 1/0291/23 „Legislatívne výzvy pre pracovné právo pri tvorbe diverzných a inkluzívnych pracovísk“.

*tovarišmi, učňami atď.*² Vznik pracovnoprávných sporov a ich právnej regulácie tak šiel ruka v ruke so spoločenským a hospodárskym pokrokom.

Osobitosť pracovnoprávných sporov a zmeny v spoločenských vzťahoch sa na našom území pretavili aj do pracovnoprávnej legislatívy. Problematikou pracovnoprávných sporov sa sprvoti zaoberali okresné sudy. Od roku 1876 sa časť pracovnoprávnej agendy odčlenila a spory vzniknulé z pomerov služobných osôb v domácnosti a právnych pomerov medzi hospodármi a ich čeladou začali rozhodovať administratívne úrady. O opravných prostriedkoch voči rozhodnutiam administratívnych úradov rozhodovali administratívne úrady druhej stolice. V treťom stupni rozhodovalo ministerstvo či iné inštitúcie.³

S pracovnoprávnou agendou a výkonom práce súvisela i obchodnoprávna legislatíva. Predmetná skutočnosť sa premietla v tom, že živnostenským zákonom z roku 1884 došlo k vyčleneniu pracovnoprávných sporov týkajúcich sa továrenských robotníkov. Tieto začali prejednávať živnostenské úrady I. stolice. Proti ich rozhodnutiam bolo možné podať odvolanie na príslušný súd. Podanie odvolania však nemalo odkladný účinok. Neskôr na základe Občianskeho sporového poriadku z roku 1911⁴ začali prejednávať spory z pracovného pomeru opäť okresné sudy. Tieto boli oprávnené prejednávať pracovnoprávne spory „bez ohľadu na hodnotu sporu“.⁵

V Čechách, na Morave a v Sliezsku sa pracovné súdnictvo uberalo samostatnou cestou. Bolo tomu tak z dôvodu, že tieto územné celky patrili do rakúskej časti monarchie, v ktorej v porovnaní s uhorskou časťou monarchie platili odlišné právne predpisy. Aj napriek skutočnosti, že aj v týchto častiach monarchie pracovnoprávne spory prejednávali okresné sudy, odborná literatúra pamätá na diverzifikovanejšie výluky ich právomoci. V týchto častiach monarchie prejednávali osobitné pracovnoprávne spory živnostenské sudy, obchodné sudy, závodné (či revírne – *pozn.aut.*) rady v baníctve, výbory na posudzovanie sporov pri vykonávaní domácich prác, v rámci čeladníckych vzťahov, pri vykonávaní prác robotníkov na železnici či nádenníkov v lesníctve.⁶

Od línie prejednávania sporov na úrovni orgánov štátnej správy či štátnych orgánov, ktoré boli zriaďované bez ohľadu na žiadosť zamestnávateľa je potrebné odčleniť fakultatívne zriaďovanie živnostenských súdov pri veľkých podnikoch, ktorých existencia závisela od vôle zamestnávateľa. Tieto sudy sa zriaďovali na žiadosť zamestnávateľa a spory prejednávali sudcovia laici. Sudcovia boli zvolení paritným spôsobom z radov zamestnancov a zamestnávateľov. Počet členov týchto súdov sa pohyboval v rozmedzí 12-24 osôb. Ich rozvoj je spojený s obdobím nasledujúcim po roku 1869. S prihliadnutím na fakultatívnosť zriaďovania uvádzaných živnostenských súdov a spoločenské okolnosti boli v rakúskej časti monarchie zriadené iba tri takéto sudy, a to vo Viedni, Brne a Haliči.⁷

2 OBDOBIE OD ROKU 1918 DO ROKU 1948

Východiskom pre načrtnutie stavu právneho poriadku v 1. Československej republike bola kontinuita s dovtedy platným a účinným právnym poriadkom. Nadväznosť na doterajší právny

² KOSTEČKA, Jan. Pracovní soudnictví – ano či ne? In *Právnik*, 1995, roč. 134, č.4, s. 371.

³ TKÁČ, Vojtech. Kolektívne pracovné spory a právo. In HAMULÁK, Juraj (zost.). *Pracovný súdny poriadok (nová právna norma v oblasti pracovného práva). Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej dňa 7. novembra 2014 organizovanej riešiteľským kolektívom projektu VEGA reg. č. 1/0151/14.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014, s. 58.

⁴ Zákonný článok 1/1911 Občiansky súdny poriadok.

⁵ MOSNÝ, Peter – HUBENÁK, Ladislav. *Dejiny štátu a práva na Slovensku.* Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2005, s. 134-135.

⁶ Pozri bližšie TKÁČ, ref. 3, s. 58.

⁷ MINČIČ, Vladimír. Riešenie pracovnoprávných sporov – minulosť, súčasnosť, budúcnosť. In HAMULÁK, Juraj (zost.). *Pracovný súdny poriadok (nová právna norma v oblasti pracovného práva). Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej dňa 7. novembra 2014 organizovanej riešiteľským kolektívom projektu VEGA reg. č. 1/0151/14.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014, s. 72.

poriadok Rakúsko - Uhorska proklamovala tzv. recepčná norma⁸. Recepčnou normou sa v plnom rozsahu prebral právny poriadok z čias Rakúsko – Uhorska až na ustanovenia, ktoré boli v rozpore s republikánskym zriadením. S prihliadnutím na túto skutočnosť sa na území 1. Československej republiky vytvoril stav právneho dualizmu⁹ kopírujúci stav príslušnosti jej území k predchádzajúcim celkom dualistickej monarchie.

Vyššie načrtnutý stav sa bezprostredne týkal aj právnej úpravy pracovného práva a pracovného súdnictva. Vďaka modernizácii právnej úpravy však najmä na území Slovenska nabrala v porovnaní s doterajšou úpravou rýchly spád. Vďaka novým štandardom v pracovnom práve mali zamestnanci garantovaný maximálny osemhodinový denný pracovný čas, štyridsaťosem hodinový týždenný pracovný čas, garantované pracovné prestávky či minimálny nepretržitý odpočinok, ktorý musel byť zabezpečený na týždennej báze. Zakotvila sa i osobitná ochrana mladistvých.¹⁰ Následne došlo i k zákazu detskej práce u detí, ktoré nedovršili 10 rok života. Zákaz práce sa vzťahoval aj na deti do 12. roku života s výnimkou ľahkých prác v poľnohospodárstve.¹¹ Zakotvili sa i limity v súvislosti s prácou školopovinných detí, a to aj počas školských prázdnin.¹²

Oddelenosť značnej časti právnej úpravy platnej a účinnej na Slovensku a Podkarpatskej Rusy od právnej úpravy v Čechách, na Morave a Sliezsku tak bola postupne stieraná prostredníctvom právnych predpisov, ktoré boli prijímané s účinnosťou pre celé územie republiky. Kľúčovým právnym predpisom, ktorý mal garantovať ochranu subjektívnych práv plynúcich z nových (ale i recipovaných) pracovnoprávných predpisov, bol zákon č. 131 Zb. z. a n. zo dňa 4. júla 1931 o súdnictve v sporoch z pomeru pracovného, služobného a učebného (o pracovných súdoch) (ďalej aj „Zákon o pracovných súdoch“).

Hoci mal Zákon o pracovných súdoch dosah na územie celej republiky, v podmienkach prvej republiky existovali i právne predpisy, ktoré mali fakticky obmedzený územný rozsah. Takýto predpis poznala i oblasť pracovného súdnictva. Bol ním zákon č. 170/1924 Zb. z. a n. o rozhodcovských bankských súdoch. Tento zákon vyslovene predpokladal zriadenie rozhodcovských bankských súdov iba pre obvody bankských revírnych rád v Prahe, Plzni, Hradci Králové, Ostrave a Brne. Tieto sudy plnili úlohu odvolacích orgánov. V Prahe zriadil aj vrchný rozhodcovský bankský súd. Zúžená aplikovateľnosť tohto zákona bola reakciou na recipovanie právnych noriem z monarchie a vylepšovanie *status quo* existujúcej organizácie pracovného súdnictva. Treba poznamenať, že uvádzaný zákon nestratil opodstatnenie ani po prijatí Zákona o pracovných súdoch. Táto skutočnosť bola spôsobená tým, že Zákon o pracovných súdoch zo svojej pôsobnosti vylučoval spory z pracovných pomerov baníkov.¹³ Tieto spory v značnom rozsahu pracovnoprávnej agendy v prvej inštancii prejednávali už spomínané závodné a revírne rady, ktoré boli zriaďované na základe zákona č. 144/1920 Zb. z. a n. o závodných a revírnych radách pri baníctve. Revírne rady mali širšiu pôsobnosť, naopak pri závodných radách zriadených pre jeden samostatný bankský závod bolo neprípustné, aby sa ich pôsobnosť rozšírila na iný samostatný bankský závod.¹⁴

Aplikácia ustanovení Zákona o pracovných súdoch bola vylúčená aj pri sporoch vzniknúcich zo zmlúv a záväzkov medzi členmi posádky lode a ich zamestnávateľmi.¹⁵ Tieto spory prejednávali labské plavebné sudy.

⁸ Čl. 2 zákona č. 11/1918 Zb. z. a n. o zriadení samostatného československého štátu zo dňa 28.10.1918.

⁹ MOSNÝ – HUBENÁK, ref. 5, s. 237-238.

¹⁰ Pozri bližšie zákon č. 91/1918 Zb. z. a n. o osemhodinovej pracovnej dobe.

¹¹ Pozri bližšie ustanovenie § 4 zákona č. 420/1919 Zb. z. a n. o práci detí.

¹² Pozri bližšie ustanovenie § 5 zákona č. 420/1919 Zb. z. a n. o práci detí.

¹³ Ustanovenie § 1 ods. 2 Zákona o pracovných súdoch.

¹⁴ Pozri bližšie HLAVÁČEK, Jaromír. Přehled judikatury pracovního práva za rok 1930. In *Pracovní právo*, 1931, roč. 10, č. 7, s. 73.

¹⁵ Pozri bližšie ustanovenie § 2 písm. c) Zákona č. 92/1924 Zb. z. a n. o labských plavebných súdoch.

Z právomoci pracovných súdov ako súdov mimoriadnych¹⁶ bola časť agendy vyňatá aj v prospech riadnych súdov. Pracovnoprávne spory vznikajúce medzi vlastníkmi domov ako zamestnávateľmi a domovníkmi vystupujúcimi v postavení zamestnancov prejednávali riadne súdy¹⁷.

Právomoc pracovných súdov bola oklieštená aj v prospech závodných výborov¹⁸ či rozhodcovských výborov živnostenských spoločenstiev. Predmetné výbory boli v intenciách rozhodovacej praxe vtedajšieho najvyššieho správneho súdu považované za správne úrady. Vzhľadom na uvedené boli ich nálezy po stránke ich vecnej správnosti zo strany súdov nepreskúmateľné. Skúmané mohli byť iba po stránke formálnej, a to najmä v pri prieskume či nepostupovali *ultra vires*.¹⁹

Zákon o pracovných súdoch sa nevzťahoval ani na spory zo služobných a pracovných pomerov zamestnancov štátu. Zákon o pracovných súdoch navyše umožňoval vylúčenie právomoci pracovných súdov za situácie, ak bolo rozhodovanie sporov prenesené na rozhodcu. Pri dojednávaní tejto výluky sa však uplatňovala ochranná funkcia pracovného práva, ktorá sa pretavila do nevyhnutnosti jej dojednania v „hromadnej pracovnej zmluve“ medzi organizáciami zamestnancov a zamestnávateľov alebo prostredníctvom obdobnej hromadnej úpravy medzi týmito subjektmi. Zamestnanec sa mohol na tejto výluke dojsť so svojim zamestnávateľom iba za situácie, ak ani jeden z nich nebol členom organizácií dojednávajúcich hromadnú pracovnú zmluvu alebo inú obdobnú úpravu.²⁰ Pojem hromadná pracovná zmluva bol konkretizovaný v dôvodovej správe k Zákonu o pracovných súdoch ako „...smlouva kolektivní, uzavíraná podle ustálené praxe mezi zaměstnavateli nebo jejich organisacemi se strany jedné, tak že alespoň na jedné straně (zaměstnanců) je vždy zúčastněn subjekt kolektivní, jednající za své členy“.²¹

Vyššie načrtnutá početnosť výluk právomoci pracovných súdov bola podľa spravodajcov ústavnoprávných výborov spôsobená osobitosťou vývoja niektorých odvetví a tým, že sa osobité právne úpravy osvedčili. Nezanedbateľný vplyv na právnu úpravu však mali i politické dôvody. Na túto skutočnosť upozornila správa ústavnoprávneho výboru Senátu Národného zhromaždenia.²²

Pracovné súdy boli na základe Zákona o pracovných súdoch zriaďované nariadením vlády, a to v miestach kde si to vyžadovali hospodárske a sociálne pomery. Za situácie, ak by sa vo väčších mestách malo nakumulovať niekoľko pracovných súdov, mohol byť namiesto nich zriadený jeden pracovný súd pre všetky obvody okresných súdov sídliacich v tomto meste. Naopak ak v niektorých z obvodoch okresných súdov neboli podmienky pre zriadenie samostatných pracovných súdov, vláda mohla nariadením v rámci jednotlivých okresných súdov zriadiť „zvláštne oddelenia pre spory inak prikázané súdom pracovným“.²³

¹⁶ K členeniu súdov v 1. Československej republike pozri bližšie 4. hlavu Ústavnej listiny Československej republiky č. 121/1920 Zb. z. a n. a NOVÁKOVÁ, Mária. Historický exkurz do pracovného súdnictva. In HAMULÁK, Juraj (zost.). *Pracovný súdny poriadok (nová právna norma v oblasti pracovného práva)*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej dňa 7. novembra 2014 organizovanej riešiteľským kolektívom projektu VEGA reg. č. 1/0151/14. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014, s. 39-40.

¹⁷ Ustanovenie § 16 Zákona č. 82/1920 Zb. z. a n. ktorým sa upravujú právne pomery domovníkov.

¹⁸ Pozri bližšie zákon č. 330/1921 Zb. z. a n. o závodných výboroch.

¹⁹ Pozri bližšie *Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně z 03.07.1930, č. R I 345/30, Váž. Obč. 10069 (P.P. 126)*. In JEŘÁBEK, Josef. Jak nejvyšší soud anuluje zákon o závodních výborech. In *Pracovní právo*, 1931, roč. 10, č. 7, s. 75.

²⁰ HAMULÁK, Juraj – NOVÁKOVÁ, Mária. Tretí diel. Individuálne pracovnoprávne spory. In ŠTEVČEK, Marek et al. *Civilný sporový poriadok. Komentár. 1. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1059-1060.

²¹ HANZAL, František. *Pracovní soudy. Zákon o pracovních soudech se sněmovními materiály a všemi předpisy týkajícími se tohto zákona, jakož i rozhodnutí nejvyššího soudu v Brně*. Praha: Československý Kompas, 1937, s. 20.

²² Pozri bližšie VOJÁČEK, Ladislav. Československé pracovní soudy. In *Právněhistorické studie*, 2016, roč. 46, č. 1, s. 74-75.

²³ Pozri bližšie ustanovenie § 4 Zákona o pracovných súdoch.

Zriadenie pracovných súdov ako i oddelení okresných súdov pre pracovné spory sa udialo vládnym nariadením č. 180/1931 Zb. z. a n. ktorým sa zriaďujú pracovné súdy a oddelenia okresných súdov pre pracovné spory. Z jeho obsahu možno vyčítať, že na území súčasnej Slovenskej republiky sme mali len tri pracovné súdy, a to v Košiciach, Žiline a Bratislave. V obvodoch ostatných okresných súdov sa len zriadili oddelenia pre pracovné spory. Bolo tak v Banskej Bystrici, Zvolene, Ružomberku, Lučenci, Prešove, Michalovciach, Topoľčanoch, Trnave, Nitre, Galante a Nových Zámkoch (neskôr boli vládnym nariadením č. 207/1935 Zb. z. a n. ktorým sa zriaďujú ďalšie oddelenia okresných súdov pre spory pracovné doplnené o tieto oddelenia v „*Liptovskom sv. Mikuláši, Turčianskom sv. Martine a v Komárne*“).

Z predmetného nariadenia však možno okrem početnej prevahy oddelení pre pracovné súdy nad pracovnými súdmi vyčítať i jednoznačnú početnú prevahu pracovných súdov a oddelení pre pracovné spory v krajinách kedysi patriacich do rakúskej časti monarchie nad tými, ktoré boli súčasťou uhorskej časti monarchie. Viaceré z nich boli budované na základoch niekdajších živnostenských súdov.

Agenda pracovných súdov bola vymedzená demonštratívnym spôsobom a medzi pracovnoprávne spory prejednávané pracovnými súdmi bolo možné zaradiť spory o mzdu, províziu a iné služobné pôžitky a odmeny. Pracovné súdy tiež prejednávali spory o nastúpenie do pracovného, služobného alebo učebného pomeru a pokračovanie v ňom či jeho zrušenie. Predmetom ich prieskumu boli aj spory o iné plnenia a náhradné nároky z pracovného, služobného alebo učebného pomeru, a to najmä o zrážky zo mzdy, zmluvnú pokutu, vrátenie kaucie, odbytné, o užívanie predmetov alebo o dovolenku. Pracovné súdy prejednávali aj spory v oblasti práva sociálneho zabezpečenia, a to ak išlo o nároky vzniknulé z príslušnosti k sociálno-poistovacím ústavom a podporným pokladniciam. Táto právomoc však nebola neobmedzená, pretože mohla byť vylúčená právomocou obligatórnych rozhodcovských súdov sociálno-poistovacích ústavov, podporných pokladníc alebo poistovacích súdov²⁴. Tieto aj napriek svojmu osobitému a špecializovanému zameraniu postupovali podľa vtedajšieho civilného súdneho poriadku o konaní pred okresnými súdmi.²⁵

Pracovné súdy boli charakteristické najmä tým, že z personálneho hľadiska boli obsadzované na základe paritného princípu. Predmetná skutočnosť napomáhala neustrannosti súdu a zvyšovala pocit istoty účastníkov sporov v objektívne posúdenie merita veci bez ohľadu na sporovú stranu. Na čele pracovných senátov stál vždy predseda senátu a jeho zástupcovia, ktorí museli byť sudcami z povolania. Senáty boli dopĺňané prísediacimi z radov zamestnancov a zamestnávateľov. Prísediaci mohli byť navrhovaní iba vyššími odborovými organizáciami a organizáciami zamestnávateľov.²⁶

Pracovné súdy pretrvali v takmer nezmenenej podobe až do sklonku 1. Československej republiky a existovali aj počas 1. Slovenského štátu. Pracovné súdy vykonávali svoju činnosť aj v Protektoráte Čechy a Morava, a to až do roku 1944, kedy bola ich činnosť pozastavená ust. § 4 nařízení ministra spravedlnosti č. 194 Sb. z. a n., o zjednodušení justiční organizace. V období po 2. svetovej vojne sa plánovalo pracovné súdnictvo opäť aktivovať. Malo sa tak udiť prijatím zákona č. 105/1947 Zb., ktorým sa menia a doplňujú niektoré ustanovenia o súdnej organizácii a o príslušnosti a konania v občianskych veciach právnych v spojení s vládnym nariadením č. 204/1947 Zb., ktorým sa obnovuje pracovné súdnictvo v zemiach Českej a Moravskosliezskej a mení sa jeho organizácia. Týmto nariadením došlo k zrušeniu väčšiny pracovných súdov v Česku a na Morave. V značnej časti

²⁴ Viď ustanovenia § 2 Zákona o pracovných súdoch.

²⁵ Pozri bližšie Usnesení v. p. s. zo 16.02.1931, č.j. Cpo 35/31 Sb. ÚSP. 29. Z rozhodnutí ve věcech sociálně pojišťovacích. In *Pracovní právo*, 1931, roč. 10, č. 6, s. 67.

²⁶ MINČÍČ, ref. 7, s. 73.

obvodov, v ktorých predtým existovali pracovné sudy, sa zriadili zvláštne oddelenia pre pracovné sudy.²⁷

Predmetná právna úprava však nebola uvedená do života z dôvodu štátneho prevratu. Nová vládna moc nemala záujem na roztrieštenej súdnej organizácii a svoj odpor voči vtedajším pracovným súdom odvodzovala od doterajšieho protiludového zamerania súdnictva, ktorým vládnuca kapitalistická trieda údajne utvrdzovala svoju pozíciu. Z uvádzaného dôvodu sa začal urýchlene pripravovať právny predpis, ktorý by zámery na zjednodušenie súdnej organizácie zavřil. K úplnému zrušeniu pracovných súdov ako i rozhodcovských banských súdov a vrchného rozhodcovského banského súdu došlo v roku 1949, v ktorom nadobudol účinnosť Zákon č. 319/1948 Zb. o zľudovení súdnictva (ďalej len „Zákon o zľudovení súdnictva“).²⁸

3 OBDOBIE OD ROKU 1948 AŽ PO SÚČASNOSŤ

Nadobudnutím účinnosti Zákona o zľudovení súdnictva došlo k zániku samostatného pracovného súdnictva ako i samostatných oddelení zriadených pri okresných súdoch za účelom riešenia pracovnoprávných sporov. Pracovnoprávne spory tak boli prejednávané podľa Zákona o zľudovení súdnictva a právnych predpisov, ktorých aplikáciu pripustil. Rozhodujúcimi tak boli i doterajšie právne predpisy o konaní pred okresnými súdmi²⁹.

Neskôr boli pracovnoprávne spory prejednávané podľa zákona č. 142/1950 Zb. v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok). Úprava pracovnoprávných sporov sa tak na úrovni všeobecného súdnictva zásadne nelíšila od právnej úpravy ostatných sporov súkromnoprávnej povahy. Osobitosťou novej právnej úpravy v oblasti vzťahov medzi zamestnancom a závodom bol snáď s výnimkou osobitných ustanovení o alternatívnej miestnej príslušnosti súdov v pracovnoprávných sporoch³⁰ iba poukaz na nevyhnutnosť iniciovania rozhodcovského konania v závode vo veciach trvania pracovného pomeru a vo veci priznania, výšky alebo zročnosti odmeny za vynález alebo zlepšovací návrh a jeho bezvýslednosti pred tým, ako by sa bol niekto z nich obrátil na súd.³¹ Aj predmetné pravidlo však poznalo svoje výnimky.³²

Osobitnú pozornosť pracovnoprávnym sporom nevenoval ani zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok. Svoje miesto v rámci procesnoprávneho predpisu všeobecnej povahy si pracovnoprávne spory našli až v právnej úprave Civilného sporového poriadku. Z dostupných zdrojov však možno vyčítať, že v období Československej socialistickej republiky dostávali väčší priestor rozhodcovské konania. Sprihliadnutím na už prezentovanú preferenciu riešenia pracovnoprávných sporov v rozhodcovskom konaní bolo zrejmé, že značnú časť sporov bolo možné vyriešiť bez ingerencie všeobecných súdov. Za týmto účelom sa zriaďovali závodné a miestne výbory základnej organizácie Revolučného odborové hnutia.

Osobitné postavenie mali rozhodcovské komisie, ktoré boli zriaďované za účelom realizácie rozhodcovských sporov vyplývajúcich z pracovného pomeru štátnych zamestnancov. Tieto rozhodcovské komisie boli vybudované na viacerých stupňoch a ich procesný postup bol upravený

²⁷ Pozri bližšie VOJÁČEK, ref. 22, s. 85.

²⁸ PICHRT, Jan – ŠTEFKO, Martin – MORÁVEK, Jakub. *Analýza alternativních způsobů řešení sporů v pracovněprávních vztazích*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 158-159.

²⁹ Pozri bližšie ustanovenie § 40 ods. 1 Zákona o zľudovení súdnictva.

³⁰ Ustanovenie § 407 ods. 2 zákona č. 142/1950 Zb. v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok).

³¹ Ustanovenie § 405a ods. 1 zákona č. 142/1950 Zb. v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok).

³² Pozri bližšie ustanovenie § 405a ods. 2 zákona č. 142/1950 Zb. v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok).

vo vládnom nariadení č. 120/1950 Zb. o právach a povinnostiach štátnych zamestnancov, o konaní vo veciach ich pracovného pomeru a o rozhodcovských komisiách.³³

Rozhodcovské komisie boli zriaďované pri okresných národných výboroch, krajských národných výboroch, osobitných úradoch riadených priamo ústrednými úradmi (orgánmi) ako i pri ústredných úradoch (orgánoch).³⁴ Rozhodcovské spory vyplývajúce z pracovného pomeru štátnych zamestnancov tak mali administratívny charakter a túto skutočnosť nevyvracalo ani to, že predsedu rozhodcovskej komisie, jeho námestníkov ako i polovicu členov rozhodcovskej komisie vymenúval a odvolával odborový orgán určený Ústrednou radou odborov.

Vládné nariadenie č. 120/1950 Zb. o právach a povinnostiach štátnych zamestnancov, o konaní vo veciach ich pracovného pomeru a o rozhodcovských komisiách bolo zrušené zákonom č. 65/1965 Zb. Zákonníkom práce. Tento zákon upravoval problematiku rozhodovania pracovných sporov v ust. § 207 a nasl. a aj z nich možno vyčítať, že pri prejednávaní a rozhodovaní pracovných sporov boli preferované rozhodcovské konania. Súdom však naďalej zostávala právomoc rozhodovať o otázkach skončenia pracovného pomeru vrátane nárokov s ním súvisiacich. Právomoc všeobecných súdov v oblasti ostatných pracovných sporov bola daná až vtedy, keď bolo rozhodcovské konania bezvýsledné alebo ak sa iné sporné nároky prejednávali priamo na súde až po skončení pracovného pomeru.³⁵

Aj napriek skutočnosti, že zákon č. 65/1965 Zb. Zákonník práce upravoval aj viaceré otázky procesného charakteru, tieto vonkoncom nepostačovali na kvalitnú realizáciu rozhodcovského konania. Zákonodarca si túto skutočnosť sám uvedomoval a preto prijímal podzákonné právne akty, ktoré tento proces konkretizovali. Jedným z nich bola i Vyhláška federálneho Ministerstva práce a sociálnych vecí č. 23/1970 Zb. o prejednávaní pracovných sporov komisiami pre pracovné spory, ktorá upravovala otázky, ktoré by si zaslúžili zákonnú úpravu. Predmetná vyhláška upravovala začatie zmierovacieho konania ako i samotné konanie komisií pre pracovné spory. Komisia pre pracovné spory bola prirodzene, ak nedošlo k zmiere medzi účastníkmi konania, oprávnená rozhodnúť v merite veci.

S účinnosťou zákona č. 20/1975 Zb. ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce došlo k zrušeniu prezentovanej vyhlášky a komisie pre pracovné súdy nahradili rozhodcovské komisie, ktorých konanie upravovala Vyhláška Ústrednej rady odborov č. 42/1975 Zb. o prejednávaní a rozhodovaní právnych sporov rozhodcovskými súdmi. Predmetná vyhláška zásadným spôsobom nezmenila penzum sporov prejednávaných mimo právomoci civilných súdov a týmto naďalej prenechala rozhodovanie primárne vo veciach skončenia pracovného pomeru. K zrušeniu uvádzanej vyhlášky došlo až zákonom č. 3/1991 Zb., ktorým sa novelizoval Zákonník práce z roku 1965. Udialo sa tak v reakcii na spoločenské pohyby, ktoré si vyžadovali zmenu právnej úpravy aj v oblasti pracovnoprávných sporov.

ZÁVER

Z naznačeného historického kontextu genézy pracovnoprávneho súdnictva na našom území možno vydedukovať, že existencia pracovných súdov a pracovného súdnictva má dlhoročnú tradíciu a aj napriek dynamickým pohybom, ktoré sa dotýkali primárne organizácie pracovných súdov³⁶ môže byť poznanie historických súvislostí a procesnoprávných úprav jednotlivých pracovných súdov

³³ BARANCOVÁ, Helena. Kapitola 2. Historický vývoj pracovného práva. In BARANCOVÁ, Helena et al. *Slovenské pracovné právo*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2019, s. 50.

³⁴ Viď ustanovenie § 29 vládného nariadenia č. 120/1950 Zb. o právach a povinnostiach štátnych zamestnancov, o konaní vo veciach ich pracovného pomeru a o rozhodcovských komisiách.

³⁵ Ustanovenie § 209 zákona č. 65/1965 Zb. Zákonník práce.

³⁶ MINČIČ, ref. 7, s. 74.